Hovedpointer fra rapporten: Børn og unge og ekstremisme

De seneste år har der lydt en samstemmig bekymring fra både myndigheder og tænketanke i ind- og udland om børn og unges stigende involvering i ekstremisme. Det har skærpet behovet for en nuanceret forståelse af, hvilke faktorer der præger udviklingen, og hvad der kendetegner det aktuelle bekymringsbillede. Derfor har Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme (CDE) udarbejdet rapporten *Børn & unge og ekstremisme*, som giver et overblik over de væsentligste faktorer, der er i spil i det aktuelle bekymringsbillede. Du kan læse rapporten i sin fulde længde på stopekstremisme.dk, mens dette materiale opsummerer rapportens hovedpointer.

#1 Søgen på identitet kan lokke unge i ekstremistiske fællesskaber. Identitetsdannelse er en central del af ungdommen, men er samtidig en mulig sårbarhed. En væsentlig del af en "vellykket" ungdomsudvikling er at kunne afsøge og afprøve flere og forskellige identitetsprocesser for at kunne lære, identificere og etablere stabile værdier og relationer til sig selv og andre. Netop dette behov for både at afsøge nye værdier og fællesskaber samtidig med ønsket om at høre til og med tiden lægge sig mere fast meninger og holdninger gør unge sårbare over for radikalisering og ekstremistiske fællesskaber. For ekstremistiske miljøer kan tilbyde unge klare svar på, hvem de er, hvem de hører sammen med, og hvem der udgør en fjende. For unge med identitetsusikkerhed, lavt selvværd eller manglende oplevelse af mening kan sådanne fællesskaber derfor fremstå attraktive. Jævnaldrendes påvirkning er særlig stærk i ungdomsårene, og ønsket om anerkendelse kombineret med frygten for eksklusion kan både føre unge ind i og fastholde dem i problematiske fællesskaber både offline og online.

#2 Det er eksponeringen af ekstremistisk indhold online, der har den stærkeste kobling til voldelig radikalisering sammenlignet med andet indhold. Børn og unge har en omfattende online tilstedeværelse, hvilket forøger deres eksponering for ekstremistisk indhold og deres risiko for at komme i kontakt med ekstremistiske onlinemiljøer. Onlinefællesskaber adskiller sig fra traditionelle medier ved at være interaktive: Unge kan både modtage indhold, kommunikere med andre og få deres holdninger bekræftet. Dette interaktive forhold kan have en stærkere effekt på radikaliseringsprocesser end traditionelle medier, da det kan muliggøre relationer til andre personer, der kan validere og forstærke ekstreme holdninger, samtidig med at det kan skabe stærkere følelser af tilhør, mening og medlemskab.

#3 Voldsforherligende onlinefællesskaber er en nyere udvikling. Myndigheder og forskere har identificeret et stigende antal af børn og unge, der er blevet inspireret, rekrutteret og i nogle tilfælde har handlet på baggrund af ekstremistiske onlinefællesskaber, hvor voldsforherligelse og -fascination fylder mere end traditionelle ideologiske eller religiøse overbevisninger. Denne udvikling betegnes blandt andet som nihilistisk voldelig ekstremisme (NVE) og forbindes særligt med unge med forskellige sårbarheder, herunder stress-relaterede lidelser, selvskadende adfærd, begrænsede sociale netværk samt familie- og skoleproblemer. Børn og unges tiltrækning til nihilistisk voldelig ekstremisme kan ses som en måde at handle på, når de føler sig magtesløse over for uretfærdighed.

#4 Gaming bør ses som et bredere digitalt økosystem, hvor spil, chat, sociale medier og andre platforme hænger sammen. Ekstremistiske aktører kan udnytte disse miljøer til eksponering, grooming og rekruttering. Den sociale og følelsesmæssige intensitet kan samtidig gøre det vanskeligt for unge at regulere deres adfærd og forholde sig kritisk til indholdet.

#5 Psykisk sygdom og traumer er ikke årsager til ekstremisme. Langt de fleste unge med psykiske sårbarheder eller psykisk sygdom radikaliseres aldrig, og generelt findes ikke en højere forekomst af

diagnosticerede psykiske lidelser blandt ekstremister end i normalbefolkningen. Dog synes psykiske lidelser at være mere fremtrædende blandt såkaldte lone actors end blandt gruppebaserede ekstremister. Ekstremismeforskningen har de seneste år bevæget sig fra primært at fokusere på sammenhængen mellem ekstremisme og diagnosticerede psykiske sygdomme til i højere grad at undersøge psykologiske sårbarheder som en mulig forståelsesramme til at belyse udviklingen af ekstremisme. Der findes ikke én entydig forklaring på sammenhængen mellem psykologiske sårbarheder, ungdomsudvikling og ekstremisme, men forskningen peger på en række gennemgående faktorer, herunder psykisk sygdom, traumatiske oplevelser, tidlig socialisering, oplevet diskrimination, social kapital og kontakt med det strafferetlige system. Disse faktorer kan i samspil med blandt andet identitetsproblemer, personlighedstræk, usikker tilknytning og et behov for tilhørsforhold øge en unges modtagelighed over for ekstreme ideologier og fællesskaber, som kan tilbyde mening, identitet, støtte og retning.

#6 Neurodivergens kan ses som en sårbarhed i kontekst med øvrige potentielle bekymringstegn. Forskningen har kigget på aspekter særligt inden for autisme og ADHD, som hyppigst spiller en rolle blandt gerningspersoner dømt for ekstremistiske handlinger. Det er blandt andet vanskeligheder ved social kommunikation og hyperfiksering. Potentielle vanskeligheder ved social kommunikation og ved at forstå andre menneskers perspektiv kan forårsage både social angst, udfordringer ved at skabe relationer og dermed også potentielt lede til afvisninger og isolation. Neurodivergente mennesker, særligt med autisme, kan have et større behov for at systematisere og ordne verden i bestemte kategorier og kendsgerninger, som understøtter et behov for forudsigelighed, rutiner, orden og regler. Ekstremistisk ideologiske eller voldsforherligende narrativer, der tegner en sort-hvid verden op med tydelige helte, fjender og handlingsmåder kan præsentere sig selv for de unge, som nogle der hjælper med at genskabe orden og mening i kaosset. Forskere slår dog fast, at det ikke er den rigide tænkning i sig selv, der bør øge bekymringen for ekstremisme, da disse kognitive træk forekommer bredt i befolkningen på forskellig vis. Det kan ses som et relevant bekymringstegn i samspillet med et bredere mønster af belastninger og bekymringstegn, såsom stress og angst, sociale omstændigheder og uhensigtsmæssige netværk.

#7 Der findes ikke én bestemt risikoprofil for børn og unge, der bliver involveret i ekstremisme. Unge er mere sårbare end voksne over for ekstremisme, da de står midt i en udviklingsfase, hvor de på den ene side er drevet af lyst og behov for blandt andet spænding og risiko, eksperimentering, autoritetsopgør og afstandtagen til forældre, og nye fællesskaber og tilhørsforhold, og på den anden side endnu ikke har færdigudviklet deres evner i forhold til blandt andet risikovurdering, beslutningstagen, impulsivitet. Risiko for radikalisering opstår typisk gennem et samspil mellem flere forhold. Centrale faktorer er blandt andet alder, køn, personlig usikkerhed, oplevet uretfærdighed, mobning, social isolation, voldelig eller truende adfærd, dysfunktionelle familieforhold, radikaliserede venner og gruppepolarisering. Mobning, diskrimination og social afvisning kan være særligt betydningsfulde, fordi de kan svække selvværd og tilhørsfølelse.

#8 Den bedste tilgang til at forstå, forebygge og håndtere børn og unge i relation til ekstremisme er gennem en udviklingsorienteret tilgang. Forskere lægger stor vægt på den betydning, som sammenspillet mellem alder, modenhed og udvikling har for en eventuel øget bekymring for ekstremisme. Det gælder både biologisk, social-emotionel og kognitiv udvikling. Alder er i sig selv ikke en tilstrækkelig indikator for at forstå et barns adfærd, handlinger og mulige intentioner, men skal forstås i et bredere udviklingsorienteret perspektiv. I de tidlige teenageår er unge præget af eksperimentering, impulsivitet og et stærkt behov for social accept. I alderen 14-17 år bliver identitetsdannelse, jævnaldrendes accept og tilhørsforhold særligt

betydningsfulde faktorer, samtidig med at risikovillighed og konsekvensberegning fortsat er under udvikling. Det er i disse år at risikoen generelt er størst, og forskere peger på, at det netop er nogle af disse faktorer, som kan spille en afgørende rolle i tiltrækningen til ekstremistiske ideer og fællesskaber. Fra de sene teenageår og ind i 20'erne er der generelt et fald i ekstremistisk og kriminel adfærd, blandt andet i takt med øget selvkontrol, empati, ansvar og mindre påvirkelighed over for gruppepres.

Hvad foreslår forskning bør indgå i forebyggelse af ekstremisme blandt børn og unge?

De beskrevne faktorer skal ses i et komplekst samspil på tværs af individuelle, gruppe- og strukturelle niveauer, og derfor gælder det komplekse samspil også forebyggelse. Forebyggelse bør være alders- og udviklingstilpasset, relationel, ikke-stigmatiserende, helhedsorienteret og tværfaglig. Indsatser bør tage udgangspunkt i den enkelte unges udvikling og konkrete risikofaktorer frem for alene at fokusere på bestemte holdninger eller diagnoser.

Derfor fremhæver forskning at:

- **Forebyggelse bør antage en alders- og udviklingstilpasset tilgang til børn og unge.** Det vil med andre ord sige, at forebyggelsen bør tage højde for den unges alder, udviklingstrin og konkrete livssituation frem for mere generelle risikofaktorer eller indikatorer for ekstremisme.
- **Forebyggelse er inklusion i positive fællesskaber.** Der er behov for at styrke relationelle og sociale evner og kontakter, hvor de unge kan opnå anerkendelse, status og tilhør i positive fællesskaber.
- **Forebyggelse er styrkelse af selvforståelse og identitet,** især hvis det kombineres med programmer og indsatser, som lærer de unge om andres kultur, religion og etnicitet. Det kan potentielt bidrage til at udvikle empati, kritisk tænkning og perspektivskifte.
- **Forebyggelse bør have en helhedsorienteret tilgang**, da bekymring for ekstremisme ikke kan ses isoleret fra andre forhold i den unges liv. Forebyggelse bør tage højde for sociale, relationelle, udviklingsmæssige og trivselsmæssige forhold, og inddrage de relevante myndigheder og aktører, der spiller en rolle for børn og unge på disse områder.
- **Forebyggelse skal være trivselsorienteret og traumebevidst.** Der er behov for terapeutisk behandling for at hjælpe traumatiserede børn og unge, men også traumebevidste tilgange til samtaler og interviews, så man ikke forstærker traumer og reaktionsmønstre yderligere.